

Nr 73.

Ankom till riksdagens kansli den 14 december 1940 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lärares avlönings- och anställningsförhållanden under tid, då undervisningen inställes eller begränsas på grund av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar eller till följd av bränslebrist eller av annan dylik orsak, m. m.

(1:a avd.)

I en den 22 november 1940 dagtecknad proposition, nr 79, har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t utfärda bestämmelser och meddela beslut angående lärares vid det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet avlönings- och anställningsförhållanden samt angående statsbidrag till statsunderstödda läroanstalter *dels* under tid, då undervisningen inställes eller begränsas på grund av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar eller till följd av bränslebrist eller av annan dylik orsak, *dels ock* under återläsnings-tid, som i anledning av undervisningens inställande eller begränsning varder bestämd.

Under läsåret 1939/40 måste undervisningen vid ett flertal statliga eller statsunderstödda läroanstalter tidvis inställas eller begränsas på grund av att undervisningslokalerna helt eller delvis togos i anspråk för försvarsmaktens behov. Vidare inställdes eller begränsades undervisningen till följd av bränslebrist, på grund av att lärjungarna bereddes ledighet för att delta i lantbruksarbete eller bärplockning eller för att bereda lärjungarna sommarvistelse på landet.

De rubbningar i undervisningen, som sålunda uppkommo, inverkade på lärarnas tjänstgöringsförhållanden. Lärarna hindrades tidvis att fullgöra full undervisning; i stället togos de i viss mån i anspråk för återläsning efter läsårets utgång.

Rubbningarna påverkade jämväl lärarnas avlöningsförhållanden. Beträffande lärare med nyreglerad avlöning utfärdades härom två kungörelser, nämligen *dels* en kungörelse den 15 mars 1940 (nr 148) med bestämmelser om avlöning till vissa befattningshavare i statens och kommuns tjänst under tiden för undervisningens inställande till följd av bränslebrist, *dels ock*

en kungörelse den 26 april 1940 (nr 324) med bestämmelser i fråga om avlöning till vissa befattningshavare i statens och kommuns tjänst vid tjänstgöringshinder på grund av undervisningens inställande eller inskränkning i anledning av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar. Även för övriga lärarkategorier utfärdades särskilda avlöningsbestämmelser.

Vid regleringen av avlöningsförmånerna till lärarpersonalen under tiden för undervisningens inställande eller begränsning (denna tid kallas i det följande »stängningstiden») och under återläsningstiden hava i sagda båda kungörelser olika principer kommit till tillämpning. Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag avser att åvägabringa enhetliga bestämmelser för motsvarande ledigheter under läsåret 1940/41. Utgångspunkten för de regler, som i propositionen framläggas, har därvid, enligt vad som frambålles, varit *dels* att finna lämpliga regler för lärarnas anställnings- och löneförhållanden under stängningstiden, *dels* att säkerställa återläsningen, så att lärarkrafter finnas disponibla för denna, *dels* ock att finna lämpliga regler för lärarnas anställnings- och löneförhållanden under återläsningstiden.

Inom finansdepartementet har i sådant syfte utarbetats en promemoria, som finnes intagen i propositionen. Det i promemorian skisserade systemet skulle sammanfattningsvis innebära följande:

Kalenderårsavlönade lärare.

a) Kalenderårsavlönad lärare, som hindras tjänstgöra eller vars tjänstgöring minskas till följd av undervisningens inställande eller inskränkning i anledning av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar eller på grund av bränslebrist eller annan dylik orsak, skall för tid, då sådant tjänstgöringshinder föreligger, åga uppbära de avlöningsförmåner, som eljest skulle tillkommit honom å tjänsten. Har läraren beviljats tjänstledighet, vilken helt eller delvis innefattar tid varunder tjänstgöringshinder av ifrågavarande slag förelegat, skall avdrag å avlöningen ske enligt de för tjänstledigheten gällande bestämmelserna. Liksom i kungörelsen 1940: 324 torde vidare uttryckligen böra föreskrivas, att lärare, som under tid då tjänstgöringshindret förelegat varit inkallad till militär tjänstgöring, skall, ändå att tjänstledighet icke sökts, vidkännas tjänstledighetsavdrag enligt de med avseende å ledighet för sådant ändamål gällande bestämmelserna.

b) Samtliga vid skolan anställda kalenderårsavlönade lärare skola vara skyldiga att utan särskild ersättning fullgöra den återläsning, som i vederbörlig ordning kan varda bestämd. För återläsningen skola i första hand uttagas de lärare, för vilka tjänstgöringshinder på grund av stängningen förelegat under stängningstiden.

c) Avhåller sig lärare från honom ålagd återläsning utan att kunna styrka giltigt förfall, må han för den tid icke uppbära någon avlöning.

Läsårsavlönade lärare, som relativt fast äro anknutna till undervisningsväsendet.

I fråga om dessa lärare ifrågasättas i huvudsak enahanda bestämmelser som ifråga om kalenderårsavlönade lärare. Då emellertid de läsårsavlönade i motsats till de kalenderårsavlönade lärarna icke äro berättigade till några avlöningsförmåner under återläsningstiden, skulle det föreskrivas, att läsårsav-

lönad lärare, som utan att kunna styrka giltigt förfall avhåller sig från honom ålagd återläsningsskyldighet, skall av de avlöningsförmåner, han senast uppburit å lärartjänsten, återbetala ett belopp motsvarande full avlöning för så stort antal dagar som han ej fullgjort sin återläsningsskyldighet.

I fråga om avgränsningen av den lärarpersonal, varom här är fråga, hänvisas till propositionen (sid. 6).

Tillfällig lärarpersonal.

Tillfällig lärarpersonal skulle enligt förslaget icke erhålla lön under stängningstiden och icke heller vara återläsningsskyldig.

Skolöverstyrelsen och *allmänna lönenämnden* hava i avgivna yttranden i huvudsak tillstyrkt det i departementspromemorian framlagda förslaget.

Departementschefen har, med vissa jämkningar, som föranletts av vad i de avgivna yttrandena anförts, anslutit sig till nämnda förslag. Vidare har departementschefen anfört:

I utlåtandet över departementspromemorian hade skolöverstyrelsen jämväl upptagit till behandling frågan om de bestämmelser, som i de i promemorian berörda hänseendena borde meddelas beträffande lärare vid folkhögskolor, privatläroverk m. fl. Överstyrelsen hade därvid framhållit, att de bestämmelser, som sistförflutna budgetår meddelats för ifrågavarande lärare (1940: 460—462), i stort sett borde kunna tillämpas även i fortsättningen. Departementschefen anslöte sig till överstyrelsens ståndpunkt. Vad sålunda anförts hade tillämpning även å lärare vid statsunderstödda lantbruks-, lantmannas- och lanthushållsskolor (1940: 649).

Departementspromemorians förslag avsåge lärare vid civila läroanstalter. Även vid de militära skolorna kunde undervisningen komma att inställas eller inskränkas av anledning, som här avsåges. Förhållandena vid sistnämnda skolor gestaltade sig emellertid tämligen olika mot dem, som vore rådande vid de civila läroanstalterna. Några generella regler för lärarnas avlönings- och anställningsvillkor vid de militära skolorna under tid, då undervisningen inställdes eller begränsades, syntes icke heller lämpligen kunna meddelas, utan erforderliga föreskrifter torde böra utfärdas för varje särskilt fall.

Kungl. Maj:t torde böra utverka riksdagens bemyndigande att utfärda bestämmelser och meddela beslut i de hänseenden, som här berörts. Departementschefen ville påpeka att, såsom också antytts i promemorian, särskilda bestämmelser, avvikande från vad i del föregående förordats, kunde erfordras i vissa fall, framför allt vid mera vittgående och långvariga inskränkningar i undervisningen. Riksdagens nyssnämnda bemyndigande torde böra innefatta rätt för Kungl. Maj:t att jämväl meddela dylika särbestämmelser. Tillika torde Kungl. Maj:t böra inhämta riksdagens bemyndigande att meddela de särskilda bestämmelser beträffande statsbidrag till icke statliga läroanstalter, som kunde påkallas för genomförande av de här förordade förslagen.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i förevarande hänseenden anfört. Utskottet får därför hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser och meddela beslut angående lärares vid det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet avlönings-

och anställningsförhållanden samt angående statsbidrag till statsunderstödda läroanstalter *dels* under tid, då undervisningen inställes eller begränsas på grund av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar eller till följd av bränslebrist eller av annan dylik orsak, *dels ock* under återläsningstid, som i anledning av undervisningens inställande eller begränsning varder bestämd.

Stockholm den 14 december 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Tjällgren*, *Gabrielsson*, *von Stockenström*, *Lindström*, *Heiding*, *Berling*, *Alfred Andersson*, *Larsson* i Varberg och *Anderberg*; samt

från andra kammaren: herrar *Svensson* i Grönvik, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Åqvist*, *Persson* i Falla, *Mårtensson*, *Ericsson* i Sörsjön, *Pettersson* i Rosta, *Karlsson* i Munkedal och *Eriksson* i Frägsta.